Rikosoikeuden professori Sakari Melander
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
27.9.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 120/2018 vp** eduskunnalle laiksi rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Yleistä

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää ehdotetaan täydennettäväksi sisällyttämällä järjestelmään rikoksen 21 vuotta tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Esityksessä ehdotetaan myös ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettavaksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäviksi eräitä teknisluonteisia muutoksia eräisiin muihin lakeihin.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää koskevista muutoksista

Rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän on alun perin ajateltu rakentuvan suhteellisen harvalukuiselle määrälle seuraamuksia, jotta seuraamusjärjestelmä toimisi yhdenvertaisella tavalla (esim. Rikosoikeuskomitean mietintö KM 1976:72, s. 68). Tästä lähtökohdasta on kuitenkin jossain määrin jouduttu tinkimään, etenkin kun tavoitteena on ollut sisällyttää rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään seuraamuslajeja, jotka on tarkoitettu lähinnä ehdottoman vankeuden vaihtoehdoksi. Tällaisia seuraamuksia ovat yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus. On myös huomattava, että ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset voidaan ymmärtää

seuraamuslajeina, joiden tarkoituksena on toimia vaihtoehtona ehdottomalle vankeudelle (esim. HE 177/2000 vp, s. 20/I).

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on käytännössään todennut, että rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään tehtäville muutoksille on oltava esitettävissä painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (PeVL 9/2016 vp, s. 4). Lisäksi rangaistusjärjestelmän on kokonaisuudessaan täytettävä oikeasuhtaisuuden vaatimukset (esim. PeVL 9/2016 vp, s. 6, PeVL 56/2014 vp, s. 3 ja PeVL 16/2013 vp, s. 2).

Esityksessä valvonnan käyttöönottoa ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi perustellaan (s. 22) ennen muuta sillä, että oheisseuraamuksille kehitetään nykyistä vaativampaa sisältöä, minkä taas on tarkoitus tehdä ehdollisesta vankeudesta tuomitulle konkreettisempi seuraamus. Kysymys on käytännössä entistä aktiivisemmasta puuttumisesta tuomitun elämäntilanteeseen tavoitteena pyrkiä ennen muuta uusien rikosten ehkäisyyn. Käytännössä useimmiten kysymys olisi päihdeongelmaan puuttumisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneet voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena vankeuden tehosteeksi valvontaan (ehdotettu rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentti). Valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena olisi mahdollinen ensinnäkin, jos valvonta on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat (1 kohta). Toiseksi valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena olisi mahdollinen, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena, ja ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden mittainen (2 kohta).

Pyrkimystä ehkäistä uusia rikoksia (1 kohta) sekä pyrkimystä sisällyttää seuraamusjärjestelmään ehdollisen vankeuden uusi oheisseuraamus oikeasuhtaisuuden tavoitteen toteutumiseksi (2 kohta) voidaan sinänsä pitää hyväksyttävänä tavoitteena seuraamussääntelyyn ehdotettaville muutoksille edellyttäen, että ehdotettava sääntely täyttää tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden sekä oikeasuhtaisuuden vaatimukset. Toisaalta pyrkimystä tehdä tietystä rikosoikeudellisesta seuraamuksesta tuomitulle aikaisempaa konkreettisempi ei välttämättä voi yksinomaan pitää hyväksyttävänä perusteena seuraamussääntelylle ainakaan tilanteessa, jossa voimassa oleva seuraamussääntely ei ole käytännössä osoittautunut erityisen ongelmalliseksi. Käsillä olevassa esityksessä todetaan (s. 20), että neljälle viidestä ehdolliseen vankeuteen tuomitusta rangaistus jää lajissaan viimeiseksi ja että tutkimustieto ei tue käsitystä ehdollisten vankeusrangaistusten suurimittaisesta kasautumisesta. Tällä seikalla on merkitystä, kun arvioidaan ehdotetussa 2 kohdassa tarkoitetun valvonnan hyväksyttävyyttä. Nähdäkseni yksinomaan tavoitetta tehdä ehdollisesta vankeusrangaistuksesta konkreettisempi seuraamus ei voi pitää hyväksyttävänä, jos voimassa olevaan lainsäädäntöön ja sen soveltamiseen ei ole tältä osin liittynyt merkittäviä ongelmia.

Edellä sanotusta huolimatta ehdotetuille muutoksille vaikuttaa olevan painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste, joka liittyy ennen muuta tulevien rikosten ehkäisyyn sekä pyrkimykseen sisällyttää oikeasuhtaisuussyistä seuraamusjärjestelmään uusi ehdollisen vankeuden oheisseuraamus, jolla pyritään vähentämään ehdottoman vankeuden käyttöä. Esityksen perusteluissa pyrkimys vähentää ehdottoman vankeuden käyttämistä ei tule erityisen laajasti esille (vrt. kuit. esim. s. 20), mutta tätä tavoitetta ja sen hyväksyttävyyttä saattaisi olla syytä erikseen painottaa lakivaliokunnan mietinnössä.

Ehdotettu valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena osana asteittain ankaroituvaa rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä perustuu ajatukselle asteittain ankaroituvasta seuraamusjärjestelmästä, mikä tarkoittaa, että rikoslain tuntemat rangaistuslajit ovat määrätyssä ankaruussuhteessa keskenään (HE 44/2002 vp, s. 185/II). Tämä käy ilmi rikoslain 6 luvun 1 §:stä, jossa rikoslain tuntemat yleiset rangaistuslajit on lueteltu lievimmästä ankarimpaan. Säännöksessä ei sinänsä mainita ehdollisen vankeuden rikoslain 6 luvun 10 §:ssä tarkoitettuja oheisseuraamuksia. Rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentti kuitenkin viittaa siihen, että siinä tarkoitetut ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset, oheissakko ja yhdyskuntapalvelu oheisseuraamuksena, ovat ehdollista vankeutta ankarampia seuraamuksia. Tämä käy ilmi momentin sanamuodosta, jonka mukaan oheisseuraamukset ovat mahdollisia, ”jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta”.

Myös korkein oikeus on ratkaisukäytännössään pitänyt ehdollista vankeutta, johon on liitetty oheisseuraamus, ankarampana rangaistuksena kuin ehdollista vankeutta ilman oheisseuraamusta. Oheissakkoa ja siihen liittyviä muutoksenhakukysymyksiä koskeneessa ratkaisussa KKO 2008:38 katsottiin, että ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset on tarkoitettu käytettäviksi tapauksissa, joissa tuomioistuin katsoo pelkän vankeusuhan olevan riittämätön seuraamus tapahtuneesta rikoksesta, ja että ehdollista vankeutta ja oheissakkoa on pidettävä ankarampana seuraamusvaihtoehtona kuin pelkkää ehdollista vankeutta.

Esityksessä ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi ehdotettu valvonta perustuisi ehdotetussa rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentissa joko rikoksentekijään liittyviin rikosten ehkäisemistä koskeviin tarkoituksenmukaisuussyihin (1 kohta) tai tehdyn rikoksen moitittavuuden ja rangaistuksen väliseen oikeasuhtaisuuteen (2 kohta). Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksilla on tai vähintään voi olla sinänsä esityksessä mainituin tavoin (s. 23) kahtalainen tehtävä. Niillä voidaan yhtäältä ankaroittaa perusseuraamusta, mutta toisaalta niihin voidaan myös liittää sosiaalistava ulottuvuus, jolloin niiden käyttöön liittyy vahva erityispreventiivinen ulottuvuus. Voidaan ajatella, että voimassa olevassa sääntelyssä yhdyskuntapalveluun ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena liittyy tietynkaltaista erityispreventiivistä tarkoituksenmukaisuusulottuvuutta, koska myös oheisseuraamuksena tuomittavaan yhdyskuntapalveluun voidaan sisällyttää yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 37 §:n 2 momentissa tarkoitettua toimintaa tai hoitoa (ks. myös esityksen s. 7). Tästä huolimatta myös yhdyskuntapalvelu ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena on rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentissa sidottu pelkän ehdollisen vankeuden riittämättömyyttä koskevaan edellytykseen.

Voimassa oleva ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskeva lainsäädäntö on eri seuraamusten keskinäisen ankaruustason suhteen selkeä. Ehdollinen vankeus on lievempi seuraamus kuin ehdollinen vankeus, jonka tehosteeksi tuomitaan oheissakko. Viimeksi mainittu taas on lievempi seuraamus kuin ehdollinen vankeus, jonka tehosteeksi tuomitaan yhdyskuntapalvelua. Tämä käy ilmi muun muassa siitä, että yhdyskuntapalvelu oheisseuraamuksena voidaan rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan tuomita tilanteissa, joissa ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi. Oheissakon suhteen vastaavaa ajallista vaatimusta ehdolliselle vankeudelle ei aseteta. Lisäksi yhdyskuntapalvelu itsessään on sakkoa ankarampi rangaistus (mikä käy ilmi muun muassa rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentista; ks. myös HE 177/2000 vp,

s. 20/I), mikä luonnollisesti tarkoittaa, että oheisseuraamuksena tuomitun yhdyskuntapalvelun ja ehdollisen vankeuden yhdistelmä on ankarampi seuraamus kuin yhdistelmä ehdollinen vankeus ja oheissakko.

Ehdotetun oheisvalvonnan asemaa asteittain ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä ei ole täysin yksiselitteistä arvioida, mikä todetaan myös esityksen perusteluissa. Esityksessä todetaan (s. 37), että yhdyskuntapalvelu on lähtökohtaisesti ehdotettavaa valvontaa ankarampi seuraamus, koska se on oheisseuraamuksenakin tuomittaessa ehdottoman vankeuden vaihtoehto, mutta ehdotettavan valvonnan ja oheisyhdyskuntapalvelun ankaruutta ei kuitenkaan esityksen perustelujen mukaan voida täysin yksiselitteisesti vertailla. Lisäksi esityksen perusteluissa nimenomaisesti todetaan (s. 36–37), että erityispreventiivisiin tarkoituksenmukaisuussyihin perustuvassa ehdotetussa rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa ei ole tarkoitus yleisesti lieventää tai ankaroittaa rangaistustasoja.

Edellä esitetyn perusteella ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä, mikä ehdotetun oheisvalvonnan asema on asteittain ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä. Kysymyksellä on merkitystä rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän oikeasuhtaisuuden vaatimusten täyttymisen näkökulmasta. Lisäksi kysymys voi ajankohtaistua esimerkiksi muutoksenhakutilanteissa, joissa *reformatio in peius* -kielto estää muuttamasta alemman oikeuden tuomiota muutoksenhakijan vahingoksi. Tällöin kysymys seuraamusten keskinäisestä ankaruustasosta voi olla merkityksellinen. Tätä arviointia edelleen monimutkaistaa se, että ehdotettu rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu oheisvalvonta pitäisi sisällään kaksi tavoitteiltaan erisuuntaista oheisvalvontamahdollisuutta. Saattaisi olla edellä esitetyn vuoksi perusteltua rajoittaa ehdotettu oheisvalvonta vain tilanteisiin, joissa se olisi perusteltua uusien rikosten estämiseksi (1 kohta). Tälle on esitettävissä myös jäljempänä tarkemmin mainittuja perusteita. Joka tapauksessa ehdotettua sääntelyä saattaisi olla syytä yksinkertaistaa siten, että ehdotetun oheisvalvonnan ankaruuden suhde muihin rikoslaissa tarkoitettuihin seuraamuksiin olisi selkeämmin määriteltävissä.

Ehdotettu oheisvalvonta ja sen ulottaminen ensikertalaisiin

Kuten edellä on todettu, valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena olisi ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan mahdollista sekä tilanteissa, joissa se on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi (1 kohta), että tilanteissa, joissa ehdollista vankeutta on yksinään pidettävä riittämättömänä rangaistuksena (2 kohta). Tämä tarkoittaa, että valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena olisi mahdollinen myös tilanteissa, joissa ehdolliseen vankeuteen tuomittavalla ei ole aikaisempaa rikostaustaa. Esityksen perusteluissa (esim. s. 26) tätä perustellaan tavoitteella saada ehdolliselle vankeudelle konkreettista sisältöä tilanteessa, jossa ensikertalainen tekijä tuomitaan suhteellisen vakavasta rikoksesta, kuten väkivalta- tai seksuaalirikoksesta.

Hallituksen esityksessä ehdotettu poikkeaa tältä osin ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia tarkastelleen työryhmän ehdotuksesta (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2/2018). Työryhmän ehdotuksessa katsottiin, että valvonta oheisseuraamuksena olisi perusteltua rajata nimenomaan uusien rikosten ehkäisemistilanteisiin, koska muissa tilanteissa ehdolliseen vankeuteen voidaan liittää tehosteena oheissakko tai yhdyskuntapalvelu (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2/2018, s. 50).

Käsillä olevassa esityksessä mainitut perusteet oheisvalvonnan laajentamiselle koskemaan myös ensikertalaisia eivät nähdäkseni ole erityisen vakuuttavia. Vaikka oheisvalvonta olisi ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan näissä tilanteissa käytettävissä vain suhteellisen pitkien ehdollisten vankeusrangaistusten oheisseuraamuksena (kahdeksan kuukautta tai pidempi ehdollinen vankeus), pyrkimys saada ehdolliselle vankeudelle konkreettista sisältöä ei nähdäkseni ole riittävä perustelu laajentaa oheisvalvontaa koskemaan myös ensikertalaisia niissäkään tilanteissa, joissa tuomittava ehdollinen vankeus on suhteellisen pitkä. On huomattava, että näissä tilanteissa käytettävissä ovat muut ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset, oheissakko ja yhdyskuntapalvelu oheisseuraamuksena, minkä vuoksi ainakaan erityisen laajaa käytännön tarvetta oheisvalvonnan ulottamiselle näihin tilanteisiin ei käytännössä liene (ks. myös Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2/2018, s. 50). Lisäksi on huomattava, että ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu oheisvalvonta olisi tuomittavissa käytännössä samoin edellytyksin ja samoissa tilanteissa kuin yhdyskuntapalvelu ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena, mikä olisi entisestään omiaan hämärtämään näiden seuraamusmahdollisuuksien keskinäistä ankaruussuhdetta. Edellä esitetyn perusteella ehdotettu oheisvalvonta olisi nähdäkseni perusteltua rajata koskemaan vain ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja tilanteita eli nimenomaan tilanteita, joissa käsillä olisi riski rikoksen uusimisesta.

Ehdotetun sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys

Perustuslain 8 §:ssä tarkoitettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate asettaa vaatimuksia myös rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevalle sääntelylle. Laillisuusperiaatteeseen kuuluu vaatimus rikoksesta seuraavien rangaistusten määrittelyyn laissa (ks. esim. HE 309/1993 vp, s. 50/I sekä PeVL 9/2016 vp, s. 3, PeVL 30/2010 vp, s. 4, PeVL 21/2005 vp, s. 5 ja PeVL 34/2004 vp, s. 2/I). Lisäksi myös seuraamuksia koskevalta sääntelyltä edellytetään riittävää tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä (esim. PeVL 21/2005 vp, s. 5 ja PeVL 32/2004 vp, s. 2/I).

Sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden näkökulmasta voidaan ensinnäkin kiinnittää huomiota siihen, että jo voimassa oleva ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskeva lainsäädännön sääntely on sanamuodoltaan huomattavan väljää. Rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan ehdollisen vankeuden oheisseuraamus voidaan tuomita, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Lainsäädännössä ei millään tavalla yksilöidä niitä perusteita, joiden käsilläollessa ehdollista vankeutta on yksinään pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Selvää sinänsä on, että asiaa koskeva arviointi kiinnittyy rikoslain 6 luvun 3 ja 4 §:ssä tarkoitettuihin rangaistuksen mittaamisen yleisiin periaatteisiin (suhteellisuusperiaate ja yhdenvertaisuusperiaate), mutta tästä huolimatta sääntelyn täsmentäminen saattaisi olla rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamien vaatimusten vuoksi perusteltua. Myös rikoslain yleisiä oppeja koskevan sääntelyn uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä on todettu (HE 44/2002 vp, s. 207/I), että tuomioistuimella on laaja harkintavalta sen suhteen, milloin oheisseuraamuksen tuomitsemista pidettäisiin tarpeellisena.

Edellä esitetyn perusteella rikoslain 6 luvun 10 §:n sisältämää sääntelyä ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten määräämisestä saattaisi olla jossakin vaiheessa syytä täsmentää sisällyttämällä sääntelyyn niitä edellytyksiä, joiden perusteella pelkän ehdollisen vankeuden riittämättömyyttä koskevaa arviointia olisi suoritettava. Vähintään sääntelyä saattaisi olla syytä täydentää viittaamalla nimenomaisesti rikoslain 6 luvun 3 ja 4 §:ssä tarkoitettuihin kriteereihin.

Jos ehdotettuun sääntelyyn sisällytetään mahdollisuus tuomita valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi tilanteessa, jossa pelkkä ehdollinen vankeus on riittämätön seuraamus, säännöstä saattaisi ainakin tältä osin olla syytä täsmentää sisällyttämällä siihen täsmällisempiä kriteereitä, joiden perusteella riittämättömyyttä koskeva arviointi ehdotetussa rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 kohdassa olisi toteutettava. Tällä hetkellä ehdotettu sääntely sisältäisi tältä osin samat arviointikriteerit kuin yhdyskuntapalvelu ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Vaikka tietty ero näiden oheisseuraamusten tuomitsemisen suhteen aiheutuisi henkilön edellytyksistä ja valmiuksista suoriutua yhdyskuntapalvelusta, saattaisi kuitenkin olla perusteltua jo oheisseuraamuksen tuomitsemisen edellytysten arvioinnin tasolla tehdä ero mainittujen oheisseuraamusten välillä.

Oheisvalvonta uusien rikosten ehkäisemiseksi

Ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena voitaisiin tuomita tilanteessa, jossa valvonta on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat. Tältä osin voidaan ensinnäkin kysyä, miksi oheisvalvontaan tuomitseminen on sidottu tarpeellisuutta koskevaan edellytykseen, vaikka nuoriin kohdistuvan oheisvalvonnan tuomitseminen on voimassa olevan rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan sidottu valvonnan perusteltavuutta koskevaan edellytykseen (”– – jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi – –”).

Oheisvalvontaan tuomitsemisen sitominen tarpeellisuutta koskevaan edellytykseen on nähdäkseni omiaan väljentämään tuomioistuimen asiaa koskevaa jo valmiiksi suhteellisen avointa harkintaa ja mahdollistaa myös sääntelyn ennakoimattoman soveltamisen, koska tarpeellisuutta kriteerinä voidaan arvioida eri tavoin. Parempi vaihtoehto olisi sitoa oheisvalvonnan tuomitseminen ehdotetun 1 kohdan mukaisissa tilanteissa sen välttämättömyyttä tai perusteltavuutta koskevaan edellytykseen, jolloin sääntely myös ehdotettua paremmin korostaisi sitä, että oheisvalvonta ei säännöksen 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa ole pääsääntö vaan nimenomaan ehdollisen vankeuden tehoste tietyissä tilanteissa.

Toiseksi voidaan kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu 1 kohta sisältää sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden kannalta ongelmallisen kriteerin ”rikokseen johtaneet seikat”, jota voidaan pitää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamien vaatimusten kannalta pulmallisena. Esityksen perusteluissakin (s. 35) todetaan, että peruste on laajasti määritelty. Toisaalta esityksen perusteluissa (s. 36) mainittua perustetta pyritään myös täsmentämään siten, että perusteen arvioinnissa merkityksellisiä ovat ne seikat, joiden voidaan katsoa ilmentävän kohonnutta uusimisriskiä, jollainen voi olla esimerkiksi päihdeongelma. Sanamuotonsa mukaisesti peruste ”rikokseen johtaneet seikat” mahdollistaa kuitenkin esimerkiksi äkkiarvaamattoman houkutuksen tai tekijän yksittäistapauksellisten motiivien huomioon ottamisen oheisvalvontaan tuomitsemista harkittaessa. Vaikka ehdotetussa lainkohdassa tarkoitetut perusteet on 1 kohdan alussa kytketty uusien rikosten ehkäisemisen tarpeellisuutta koskevaan yleisedellytykseen, sääntelyä olisi nähdäkseni kuitenkin tältä osin syytä täsmentää sen tarkoitusta paremmin vastaavaksi ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset paremmin täyttäväksi, esimerkiksi seuraavasti: ”– – tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen

huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja *rikoksen uusimisen kannalta merkitykselliset* rikokseen johtaneet seikat".

Ehtojen törkeä rikkominen

Esityksessä ehdotetaan, että oheisvalvonnan velvollisuuksien törkeä rikkominen voisi johtaa joko valvonta-ajan pidentämiseen tai suorittamatta olevan valvonta-ajan muuntamista ehdottomaksi vankeudeksi (ehdotettu yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 62 §). Tältä osin esitys poikkeaa asiaa valmistelleen työryhmän mietinnöstä, jossa aikuisten valvontaan ehdotettiin sovellettavan samoja reagointikeinoja kuin nuorten valvontaan ja joka ei näin sisältänyt ehdotusta valvonta-ajan muuntamisesta ehdottomaksi vankeudeksi (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2/2018, s. 53). Esityksessä muuntamismahdollisuutta perustellaan (s. 28) sillä, että aikuisten valvonnassa velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksen tulee olla nuoriin kohdistettavaa seuraamusta tuntuvampi ja että muunnon mahdollisuus merkitsisi yhtenäisyyttä muita valvontaseuraamuksia – nuorten valvontaa lukuun ottamatta – koskevan sääntelyn suhteen.

Ehdotetun yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 62 § 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi valvontaan kuuluvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen tilanteissa muuntaa suorittamatta olevan valvonta-ajan ehdottomaksi vankeudeksi, jonka pituus on vähintään neljä ja enintään 14 päivää. Ehdotettu sääntely muodostuu nähdäkseni tältä osin ongelmalliseksi sääntelyn täsmällisyyden ja oikeasuhtaisuuden näkökulmasta, koska ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomitulle valvonnalle ei ole olemassa tai välttämättä edes ajateltavissa sellaista muuntosuhdetta, jollainen on sisäänrakennettu yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen ja joka voisi ennakoitavalla, yhdenvertaisella ja oikeasuhtaisella tavalla rajata ehdottomaksi vankeudeksi muunnettavan jäljellä olevan valvonta-ajan kestoa. Kysymys ei myöskään ole vastaavasta tilanteesta kuin esimerkiksi ehdonalaisen vapauden velvollisuuksien törkeässä rikkomisessa (yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettu laki 75 §), jossa kysymys on jäännösrangaistuksen täytäntöönpanosta ja siten huomattavasti selkeämmästä tilanteesta. Ajateltavissa olevan muuntosuhteen puuttuminen muodostaa nähdäkseni sellaisen ennakoitavuuteen liittyvän ongelman, että sääntely muodostuu rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamien vaatimusten, ennen muuta ennakoitavuuden, vuoksi ongelmalliseksi. Sääntelyä olisikin tässä vaiheessa syytä muuttaa siten, että ehtojen törkeästä rikkomisesta voisi seurata valvonta-ajan pidentäminen ja muuntomahdollisuus olisi syytä poistaa ehdotetusta yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 62 § 2 momentista.

Helsingissä 27.9.2018

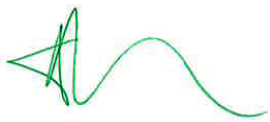

Sakari Melander
Rikosoikeuden professori
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
puh.: 02941 21781, 050 5644229
sähköposti: sakari.melander@helsinki.fi